

ב' טבת, תשע"ד, 5.12.2013

גיליון מס' 386

פרשת ויגש

'האדם מתכנן וא-להים צוחק'

מאת הרב ארי סט, קיבוץ סנד

אחד הפתגמים הידועים והמוכרים יותר בשפת האידיש גם לילידי הארץ כמוני, שלא גדלו על שפה זו הוא המשפט – 'א מענטש טראכט און גאָט לאַכט'. שפירושו – 'האדם מתכנן וא-להים צוחק'. מילים אלו מביאות לידי ביטוי את האמונה המופרזת של האדם בכוחו הגדול וביכולותיו, כאשר מלמעלה "מתצפת" עליו בורא עולם ומביט בחמלה באדם הקטן ובתכנוניו.

פרשתנו חותמת רצף של שלוש פרשיות העוסקות במערכת היחסים המורכבת של יוסף עם אחיו. החל מהשלכתו של יוסף לבור והגעתו למצרים, דרך השלכתו הנוספת לבור בית הסוהר, וכלה בעלייתו לגדולה כמשנה למלך מצרים והתגשמותם של החלומות שחלם בצעירותו.

עת פגישתו עם האחים מנחם אותם יוסף, ומציע להם לראות את מעשיהם כחלק מתכנית א-להית גדולה יותר. נכון, מכרתם אותי לעבד וכך הגעתי למצרים, אבל הכל הוא חלק ממהלך גדול יותר של בורא עולם, לשלוח אותי למצרים כדי שמשפחתנו תצליח לשרוד את שבע שנות הרעב שמכות בכל המרחב (כנען ומצרים): "וְעַתָּה אֵל תַּעֲצְבוּ וְאֵל יַחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי מִכֶּרְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי לְמַחֲיָה שְׁלַחְנִי אֶ-לֵהִים לְפָנֵיכֶם. כִּי זֶה שְׁנַתִּים הָרַעַב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ וְעוֹד חָמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין חֹרֵשׁ וְקֶצִיר. וַיִּשְׁלַחְנִי אֶ-לֵהִים לְפָנֵיכֶם לְשׁוֹם לָכֶם שְׂאֵרִית בְּאָרֶץ וְלִהְיֹת לָכֶם לְפָלִיטָה גְדֹלָה. וְעַתָּה לֹא אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי הֵא-לֵהִים וַיְשִׁימֵנִי לְאָב לְפָרְעָה וּלְאֲדוֹן לְכָל בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם (בראשית מה, ה-ח).

בנאומו לפני האחים חוזר יוסף על תאוריה זו שלוש פעמים. אולי אפילו ניחם אותם במשפט האידי (טוב, אם לא באידיש, אז בפתגם מקביל בערבית)...

'מה, אינכם רואים? אתם לא מבינים? הכל קרה רק כדי שאוכל לעזור ולסייע! לולא המכירה לא הייתי מתגלגל להיות משנה למלך ואחראי על כל המערך הלוגיסטי של איסוף המזון בשבע שנות השבע! עליכם להביט על המציאות במבט א-להי, עליון ורחב, ולא מתוך ראייה אנושית ומצומצמת!' עד כאן דברי יוסף לאחיו.

זוהי נקודת המבט שמשתקפת מבעד למשקפיו של יוסף, שהוא 'איש נבון וחכם', כפי שכינה אותו פרעה בפרשת מקץ. הוא ממשיך לחיות עם תחושת השליחות הזו עד יום מותו. גם לאחר מות יעקב חוששים האחים כי יוסף יתנקם בהם וישיב להם כגמולם. לכן הם שוטחים בפניו את ציוויו של יעקב למחול לאחים על מעשה המכירה. אבל יוסף עקבי בדבריו: "וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֲ-לֵהִים חֲשָׁבָה לְטֹבָה לְמַעַן עֲשֶׂה כִּי־וְהָיָה לְהַחֲיִית עַם רַב" (בראשית נ, כ).

כמי שמכירים גם את המשך הסיפור לאחר פטירתו של יוסף, נדמה שהקב"ה יושב וצוחק גם על תכנוניו של יוסף. כתוצאה מההסתכלות הרחבה של יוסף ותפיסתו את סדר ותכלית המאורעות הוא מזמין את אביו לעבור ולהתגורר במצרים יחד עם אחיו ומשפחותיהם: "וַיִּשְׁבֹּת בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וְהָיִיתָ קְרוֹב אֵלַי אַתָּה וּבְנֵיךָ וּבְנֵי בְנֵיךָ וְצִאֲנֶךָ וּבְקָרְךָ וְכָל אֲשֶׁר לְךָ" (בראשית מה, י). כולנו מכירים את המשכו של הסיפור – ההשתקעות במצרים, מות יוסף ותחילת שנות השעבוד הנורא ע"י מלך מצרים החדש. עם כל ההתבוננות הרחבה גם יוסף רואה תמונה חלקית בלבד.

עד כמה שנתאמץ ונשתדל לראות את המציאות 'עין בעין', בפרספקטיבה רחבה ומקיפה, עלינו להכיר במגבלות התחזיות של האדם ושל האנושות כולה. נתאמץ, נשתדל אך תמיד נשליך על ה' יהבנו.

כקהילה חקלאית שמקור פרנסתה הוא עבודת האדמה, אנו חווים זאת מדי שנה בשנה. מתכננים את עונת הזריעה מתוך תקווה וציפיה לגשמי ברכה. פעמים שהתכנונים עולים יפה, ופעמים ש... יש שנים בהם התוצרת החקלאית אינה משביעת רצון אבל מחירי השוק גבוהים ויש שנים שלמרות התוצרת היפה והברוכה, מלחמת השוק מביאה אותנו לפחי נפש. ההבנה שהכל בידי שמים לא באה להרפות את רוחו של האדם, אלא להציב אותה בתוך מסגרת בה הוא מודע ליכולותיו. נמשיך להתפלל להשפעת טל ומטר על שדותנו, בתקווה שצחוקו של הקב"ה ישתלב בשחוק הזורעים והקוצרים – 'אֲזַי יִמְלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וְלִשְׁוֹנְנוּ רִנָּה אֲזַי יֹאמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֱלֹהֵי. הַגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הֲיִינוּ שְׂמֵחִים' (תהלים קכו, ב).

הרב ארי סט – נשוי לנעמה ואב לחמישה. רב קיבוץ סנוד וביה"ס דע"ת.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא. תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il